

Nurcan Kaya: Arşaluys'un, direnen bir Ermeni kadının hikâyesi

Posted on 14/03/2017

Öyle hikayeler vardır ki dinlediğinizde varlığınızdaki bir şeyler eksildiğini hissedersiniz. Hikâyede anlatılanlar yaşandığında orada olmamış olsanız, hatta o sırada hayatta dahi olmasanız da garip bir şekilde utanç içinde kalırsınız. Hele ki üzerinde yaşadığınız topraklarda gerçekleşmişse anlatılanlar, hele ki yüzleşilmemişse olan bitenle, cezasız kalmışsa yaşananlar. Yaralar sarılmamışsa, inkârla kanatılmışsa durmadan. Hele ki soydaş ya da komşu bildiklerinizin bir kısmının dahli varsa yaşananlarda... Sizin, hatta yakınlarınızın hiçbir kötülük yapmamış olması bu utancı engellemez. Yaşananlar çok ağırdır çünkü. Aynı türe mensup olduğunuz canlıların neler yapabildiğini görmenin utancıdır bu. Fail utanmadığı için siz utanırsınız biraz da.

Ne zaman 1915'te Ermenilerin maruz kaldığı katliama, zulme dair bir şey okusam, dinlesem böyle hissederim ben. Soykırımın boyutunu 'genel' hatlarıyla bilmenin ağırlığı altında ezilirim ama 1915'te hayatını kaybeden ya da bir şekilde hayatta kalan bir insanın hikâyesini okuduğumda, duyduğumda, içimdeki sancı da, utanç da büyür, soluduğum havayı, gökyüzünü kaplar adeta. Arşaluys Mardigyan'ın hikâyesini, hele ki halkının yaşadıklarını dünyaya duyurmak için nasıl çile çektiğini, nasıl direndiğini okuduğumda bu utanç daha da büyüdü.

Arşaluys, Çemişgezekli Ermeni bir ailenin kızı. 'Sabahın ışığı' demek adı. Soykırım başladığında daha 14 yaşında. Babası ve abisini bu felaketin başladığı ilk günlerde kaybeden Arşaluys, annesi ve kardeşleriyle çıkıyor ölüm yolculuğuna. Yolculuğunun ilk günlerinden itibaren ailesinden kalanların çoğunu birer birer kaybediyor. Çemişgezek'te başlayan yolculuğu Malatya, Diyarbakır, Urfa, Muş, Erzurum ve Kars'a uzanıyor; Tiflis'te son buluyor. İki yılda tam 2250 km yürüyor. Yol boyunca diğer Ermeni kadınlar gibi cinsel saldırılara,

fiziksel ve manevi işkenceye maruz kalıyor. Köle olarak satılıyor; haremelerde yaşamaya katlanıyor. Gittiği her yerde binlerce Ermeni'nin bir arada ya da birer birer nasıl eziyet edilerek katledildiğine tanık oluyor. Tiflis'ten ABD'ye geçiyor, hayatta kalan tek aile ferdi olan erkek kardeşini bulmak umuduyla.

Çeşitli gazetelere verilen ilanlar üzerine iki gazete kendisi ile röportaj yapıyor. Anlattıkları Henry Leyford Gates isimli bir gazetecinin ilgisini çekiyor. Gates, Arşaluys ile görüşüp hikâyesini 1918 yılında Ravished Armenia and the Story of Aurora Mardigianian (Irzına Geçilmiş Ermenistan ve Aurora Mardigianian'ın Hikâyesi) isimli kitapta yayımlıyor. Bu kitapta Arşaluys Mardigyan, Aurora Mardigianian'a dönüşüyor. Arşaluys, ne anlama geldiğini bilmediği bazı kâğıtlar imzalıyor ve yaşadıklarını konu alan bir sinema filminde 'kendini' oynayarak rol almaya başlıyor. Anadolu'da maruz kaldığı işkenceyi çekimlerde tekrar tekrar yaşıyor. Osmanlı askerleri kılığına giren erkekleri görmek, ki ilk gördüğünde onları gerçekten Osmanlı askeri sanıp öldürüleceğinden korkuyor; taciz, tecavüz sahnelerini canlandırmak ona daha birkaç yıl önce yaşadığı eziyeti bir kez daha yaşatıyor. Çekimler sırasında ayak bileği kırılıyor, bacağını sarıp onu çalıştırmaya devam ediyorlar. İzleyicinin bu sargıların Hollywood'daki eziyet sırasında değil de ölüm yolculuğunda gerçekleşen yaraları sarmak için konulduğunu düşüneneceği bile hesap ediliyor. Sanki Ermenilerin başına gelen ve Arşaluys'un yaşadığı vahşete, yaşanmamış bir acıyı ya da görüntüyü eklemek gerekiyormuş gibi. "Yere sert bas, bu iyi gelir" demekten dahi çekinmiyorlar. (Hikâyenin bu bölümünü okuduğumda, iki haftadır kırık ayağı için iyi bir tedavi gören, evde dinlenerek çalışan biri olarak neler hissettiğimi ifade etmem mümkün değil.)

Ermeni soykırımı konusunda yapılan ilk film oluyor Ravished Armenia. Büyük bir yapım üstelik. Filmin yaşananları dünyaya anlatmak ve hayır amacıyla yapıldığı söyleniyor. Öyle ki tanıtım afişlerinde neden 10 milyon kişinin Ravished Armenia'yı görmesi gerektiği anlatılıyor. Amaç, filmi izleyen 10 milyon kişinin, diğer milyonlarca Amerikalıya yaşananları anlatması ve bilet satışlarından bir payın ve bağışların Ermenilere yardım eden bir hayır örgütüne aktarılması. Filmin epey bir izleyeni ve hasılatı oluyor. 117 milyon dolar, bugünkü

rakam ile 2.5 milyar dolar toplanıyor. Bu başarının Arşaluys'a maddi olarak bir faydası olmuyor ama. Bu kadar çok izlenen filmden aldığı telifle yapım şirketine neredeyse borçlu çıkıyor.

Maddi olarak sömürülmekten çok daha önemlisi şu ki, Arşaluys, filmde oynamak yetmiyormuş gibi, filmin çeşitli yerlerdeki gösterimlerine katılıyor; diyar diyar gezdiriliyor. Gitmek istemediğinde dahi gösterimlere götürülüyor. Tekrar tekrar, yeniden yeniden anlatıyor yaşadıklarını. Yoruluyor, hastalanıyor, isyan ediyor, kendini öldüreceğini söylüyor. Bir noktada film gösterimleri o kadar yoğun ki, Arşaluys'a benzeyen yedi kadın götürülüyor tanıtım etkinliklerine. Kopyalanıyor, çoğalıyor Arşaluys, oysa gerçekte yok sayılıyor, yok oluyor... Sığındığı, derdine bir nebze de olsa derman aradığı, yaralarının sarılması gereken ülkede yaşıyor bunları. Önce Arşaluys, sonra bir Hollywood starı olan Aurora olarak. Film gibi kendisi de çabucak unutuluyor bir vakit sonra.

Arşaluys'un hayatını anlatan 'Aurora, Çemişgezek'ten Hollywood'a Bir Kadın, Bir Hayat, Bir Film' isimli kitap Aras Yayıncılık tarafından yayımlandı. Kitap esas olarak üç bölümden oluşuyor. Yönetmen Atom Egoyan'ın yazdığı önsözle başlayan kitabın ilk bölümü, kitabın editörü ve Arşaluys'un hikâyesini tüm yönleriyle bize anlatan Anthony Slide'in giriş yazısıyla devam ediyor. Bu bölümde Arşaluys'un Amerika'ya gelişi, 1918'de yazılan Ravished Armenia and the Story of Aurora Mardiganian isimli kitabın yazılış ve Ravished Armenia isimli filmin yapılış ve tanıtım süreçleri hakkında özet bilgi veriliyor. Kitabın ikinci bölümü, 1918 yılında yayımlanan ve Arşaluys'un ve halkının 1915-1916 yıllarında yaşadıklarını anlatan kitabın Türkçeye çevirisi. Üçüncü bölüm ise Ravished Armenia'nın senaryosundan oluşuyor. Kitapta Arşaluys'un fotoğraflarına, Ravished Armenia filminden fotoğraf karelerine, filmin setinde çekilen fotoğraflara ve filmin tanıtım afişlerine de yer veriliyor.

Arşaluys'un hikâyesini okurken bir insan kaç kere ölür diye düşündüm. Acını tekrar tekrar yaşadığında, yaşananları dünyaya duyurma gayesindeyken bu kadar sömürüldüğünde, uğruna bu kadar acı çektiğin film arkasında tek bir kopya dahi bırakmadan dünyadan silinip

gittiğinde...Yaşlandığında bile kapı çaldığında hâlâ ‘Türkler’ soykırım yapmaya geldi diye korktuğunda... 1994 yılında tek başına hayatını kaybettiğinde... Küllerin isimsiz bir mezara gömüldüğünde...

Yıllar sonra o küllerden dirilip ortaya çıkıyor tekrar Arşaluys. Hakettiği saygıyı on yıllar sonra görüyor. Mezarının bulunmasıyla, 2016 yılında olağanüstü zor koşullar altında insanlık için mücadele edenlere Aurora Ödülü’nün verilmesine başlanmasıyla, kayıp filmde bazı bölümlerin ortaya çıkmasıyla ve bu kitabın yayınlanmasıyla...

Arşaluys’un hikâyesi ne kadar can acıtıcı olursa olsun yalnızca trajik bir hikâye değil. Bu aynı zamanda çocuk yaşta çıktığı ölüm yolculuğunda ailesini kurtarmaya çalışan, sağ kalmayı başaran, kendisinin ve halkının yaşadıklarını dünyaya duyurmak için çabalayan, zorluklara katlanan, direnen, hep direnen bir kadının hikâyesi. Bu nedenle bir yanım utanırken, bir yanım saygıyla eğiliyor karşısında.

8 Mart’larda hep hatırlanmaları dileğiyle; 1915’te hayatını kaybeden, hayatta kalan, direnen bütün Ermeni ve Süryani kadınlara saygıyla...

Kaynak: artigercek.com